

प्रदेश गौरवका आयोजना निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६

प्रस्तावना : प्रथम आवधिक योजनाले बढीमा १० वटा विशेष महत्त्वका आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई प्रदेश गौरवका आयोजनाको रूपमा पहिचान गरी विशेष सुविधा र प्राथमिकता निर्धारण गरेर कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्य राखेबमोजिम प्रदेश भित्र प्रदेश सरकारबाट सञ्चालन हुने आयोजना तथा कार्यक्रमहरूमध्ये प्रदेश गौरवका आयोजना निर्धारण तथा पहिचान सम्बन्धी कार्यलाई निश्चित मापदण्डमा आधारित बनाउन बाञ्छनीय भएकोले प्रदेश सरकारले यो मापदण्ड तयार गरी लागू गरेको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (क) यो मापदण्डको नाम "प्रदेश गौरवका आयोजना निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६" रहेको छ ।
(ख) यो मापदण्ड तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस मापदण्डमा:
 - क) "आदेश" भन्नाले प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश २०७४ लाई सम्झनुपर्दछ ।
 - ख) "आयोग" भन्नाले प्रदेश योजना आयोगलाई सम्झनुपर्दछ ।
 - ग) "आवधिक योजना" भन्नाले प्रदेश नं. ५ को प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजनालाई सम्झनुपर्दछ ।
 - घ) "मन्त्रालय" भन्नाले आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयलाई सम्झनुपर्दछ ।
 - ङ) "सम्बन्धित मन्त्रालय" भन्नाले आयोजना वा कार्यक्रमसँग सम्बन्धित प्रदेश सरकारका तालुक मन्त्रालयलाई सम्झनुपर्दछ ।
३. **मापदण्ड तथा आधारहरू:** (क) कुनै आयोजना तथा कार्यक्रमले प्रदेश गौरवको आयोजनाको रूपमा महत्त्व पाउनको लागि अनुसूची १ मा उल्लिखित आधार बमोजिम हुनुपर्नेछ ।
 - ख) अनुसूची १ अनुकूल हुने आयोजनाहरूमध्ये कुनै आयोजना वा कार्यक्रमलाई प्रदेश गौरवको आयोजनाको रूपमा परिभाषित गर्न उपयुक्त देखिएमा सम्बन्धित मन्त्रालय वा कार्यालयले त्यस्तो आयोजनालाई रीतपूर्वकको ढाँचामा प्रदेश योजना आयोगसमक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।
 - ग) निवेदनको साथमा आयोजनाका प्रमुख विशेषता समेटेर एक औचित्यता फाराम पेश गर्नुपर्नेछ जसमा प्रस्तावित आयोजना वा कार्यक्रम प्रदेश गौरवको रूपमा अगाडि बढाउन उपयुक्त हुने कारण तथा आधारहरू उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

घ) प्रस्ताव गर्ने सम्बन्धित मन्त्रालयले निवेदनको साथमा देहायका आधार तथा मापदण्डहरू अवलम्बन गरी आयोगमा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ ।

१. विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार भएको ।
२. निर्माण अवधिको अध्ययन भई समयतालिका संलग्न भएको । कार्यक्रमको हकमा संचालन अवधिको समयतालिका संलग्न भएको ।
३. मन्त्रालयले श्रोत सुनिश्चितता गरेको ।
४. आवधिक योजनाले प्रदेशको प्राथमिकता निर्धारण गरेको क्षेत्रभिन्न परेको ।
५. विषयक्षेत्रगत तथा भौगोलिक विविधतालाई समेटेको ।
६. प्रचलित कानून बमोजिम आयोजनाको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (Initial Environmental Examination - IEE) वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (Environmental Impact Assessment - EIA) भएको ।
७. दिगो विकासका लक्ष्यहरू (SDGs) हासिल गर्न सघाउ पुऱ्याउने ।
८. मध्यकालीन खर्च संरचना (M T E F) मा समावेश भएको ।
९. प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रममा समावेश भएको ।
१०. परियोजनाको कुल लागत रु पचास करोड भन्दा बढी भएको ।

(ङ) उपदफा १ बमोजिम प्रस्ताव पेश गर्दा सम्बन्धित मन्त्रालयले मन्त्रीस्तरको निर्णय समावेश गर्नुपर्नेछ ।

४. **आयोजना सिफारिस समिति** : प्रदेश गौरवका आयोजनाको रूपमा पहिचान गर्न सम्बन्धित मन्त्रालयबाट प्राप्त भएका आयोजना वा कार्यक्रम उपर अध्ययन गरी स्वीकृतिका लागि १ महिनाभिन्न सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको आयोजना सिफारिस समिति रहने छ । समितिले अध्ययन र मूल्याङ्कन गरी आयोग समक्ष “प्रस्तावित प्रदेश गौरवको आयोजना” को रूपमा सिफारिस गर्न, बढीमा ६ महिनाको म्याद दिई मापदण्डहरू पूरा गरी शंशोधित निवेदन पेश गर्न वा अनुपयुक्त ठहर्याई निवेदन खारेज गर्न सक्नेछ ।

(क) प्रदेश योजना आयोगको उपाध्यक्ष	- संयोजक
(ख) सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	- सदस्य
(ग) आयोजना प्रस्ताव गर्ने विषयगत मन्त्रालयका सचिव	- सदस्य
(ङ) सदस्य सचिव, प्रदेश योजना आयोग	- सदस्य सचिव

५. निर्णय प्रक्रिया : दफा ४ बमोजिमको समितिबाट आयोगमा सिफारिस भएका प्रदेश गौरवको आयोजनाहरूमध्ये दफा ३ बमोजिमका आधार र मापदण्डको अधिनमा रही आयोगको पूर्ण बैठकले सिफारिस प्राप्त भएको मितिले १ महिनाभित्र प्रदेश गौरवको आयोजना पहिचान गर्नेछ। यसरी छानिएका आयोजनालाई प्रदेश गौरवको आयोजनाको रूपमा स्विकृतिता लागि मन्त्रिपरिषदमा प्रस्ताव पेश गर्न मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ। प्रदेश गौरवको आयोजनाले अनुसूची-२ मा उल्लिखित विशेष सेवा सुविधा र अधिकार प्राप्त गर्नेछ।

६. गौरवका आयोजना सहजीकरण समिति: प्रदेश गौरवका आयोजनाको कार्यान्वयनमा सहजता प्रदान गर्न तथा आइपर्ने समस्याहरूको द्रुततर समाधान दिनको लागि देहायबमोजिमको एक सहजीकरण समिति रहनेछ। उक्त समितिको नियमित बैठक कम्तिमा ३ महिनामा १ पटक बस्नेछ भने कुनै पनि प्रदेश गौरवको आयोजनाले उक्त समितिउपर समस्या पेश गरेमा उक्त समस्या पेश भएको १ हप्ताभित्र बैठक बस्नेछ। समस्या पेश गरेको १५ दिनभित्र समस्याको सम्बोधन भएको हुने वा सम्बोधन गर्नको लागि प्रदेश सरकारसमक्ष पेश भएको हुनेछ।

(क) प्रमुख सचिव	- संयोजक
(ख) उपाध्यक्ष, प्रदेश योजना आयोग	- सदस्य
(ग) सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) आयोजना प्रस्ताव गर्ने विषयगत मन्त्रालयका सचिव	- सदस्य
(ङ) सचिव, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	- सदस्य सचिव

अनुसूची-१
प्रदेश गौरवका आयोजनाहरूको आधारहरू

सूचक	माप
क्षेत्र	पूर्वाधार, उत्पादनमूलक, सेवामूलक वा अभियानमुखी मध्ये एक
भूगोल	प्रदेशको भौगोलिक एवम् विषयक्षेत्रगत आवश्यकतालाई ध्यान दिनुपर्ने ।
संभाव्यता	अध्ययनद्वारा प्राविधिक, आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय रूपमा संभाव्य देखिएको ।
लाभान्वित जनसंख्या	शहरी क्षेत्रको हकमा ५०,००० भन्दा बढी । ग्रामीण क्षेत्रको हकमा २५,००० भन्दा बढी । गरिबीको रेखामुनिको वा सीमान्तकृत जनसंख्यालाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने भए १०,००० भन्दा बढी ।
निर्माण अवधि (संचालन अवधि)	३ देखि ५ वर्ष (अध्ययन प्रतिवेदनमा भएको विस्तृत निर्माण तालिकामा आधारित हुनुपर्ने) ।
रोजगारी/ उत्पादन/ सेवा सिर्जना	पूर्वाधारजन्य भएमा: निर्माण अवधिभर १ लाख श्रमिक-दिन बराबरको न्युनतम रोजगारी सिर्जना गर्नुपर्ने । सेवामूलक भएमा: लाभान्वित जनसंख्याको मापदण्ड अनुसार । अभियान भएमा: आवधिक योजना बमोजिमको कुनै प्रमुख सूचकाङ्कमा सिङ्गो प्रदेशको निश्चित मापदण्ड हासिल हुनुपर्ने ।
लागत	कम्तिमा ५० करोड रूपैया
आर्थिक प्रतिफल	लाभ-लागत अनुपात (B/C Ratio) तथा खुद वर्तमान मूल्य (NPV) को गहिरो अध्ययन भएको । वित्तीय लाभ-लागत अनुपात कम्तिमा ११०% भएको वा आर्थिक लाभ-लागत अनुपात कम्तिमा १५०% भएको । उत्पादनमूलक भएमा: निर्माण सम्पन्न भएपछि वार्षिक कम्तिमा १० करोड रूपैयाको वस्तु उत्पादन हुनुपर्ने ।

अनुसूची-२

प्रदेश गौरवका आयोजनाको लागि विशेष सुविधा तथा अधिकार (मन्त्रिपरिषद्ले निर्णय गर्ने)

१. बजेट स्वीकृति सम्बन्धमा

प्रदेश गौरवको आयोजना स्वीकृत हुँदा निर्माण अवधि सुनिश्चित भई जम्मा बजेटको वार्षिक वितरणको खाका समावेश हुनुपर्नेछ। यसरी गौरवको आयोजना घोषणा हुने बेलामा नै बहुवर्षीय बजेटको स्वीकृति भएको मानिनेछ।

२. वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धमा

प्रदेश गौरवको आयोजना स्वीकृत हुनको लागि कानुनी हिसाबले गर्नुपर्ने वातावरणीय अध्ययन सम्पन्न भएको हुनुपर्नेछ। वातावरणीय अध्ययनलाई क्रमागत रूपमा गर्नुपर्ने प्रकृतिको आयोजना भएमा निर्माणको समयतालिकामा कुनै प्रतिकूल प्रभाव नपर्नेगरी वातावरणीय अध्ययन अघि बढ्ने स्पष्ट आधार तय भएको हुनुपर्नेछ।

साइटको कारणले वा अत्यावश्यक कारणले डिजाइन वा एलाइनमेन्ट परिमार्जन वा परिवर्तन गर्नुपर्ने भएमा उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा लिखित जानकारी गराएपछि मन्त्रालयले नै नेतृत्व गरी निश्चित समयसीमा तोकेर पूरक अध्ययन सम्पन्न गराइदिनुपर्नेछ।

३. जग्गा प्राप्ति सम्बन्धमा

प्रदेश गौरवको आयोजना स्वीकृत हुनको लागि जग्गा प्राप्ति सम्पन्न भएको हुनुपर्नेछ। जग्गा प्राप्तिलाई क्रमागत रूपमा गर्नुपर्ने भएमा गौरवको आयोजना स्वीकृत गर्ने बेलामा निर्माणको समयतालिकामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्नेगरी जग्गाप्राप्ति गर्ने आधार सिर्जना गर्नुपर्नेछ।

वनक्षेत्रको जग्गा प्राप्ति गर्नुपर्ने भएमा उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा लिखित अनुरोध आएपछि मन्त्रालयले नै नेतृत्व गरी निश्चित समयसीमा तोकेर वनको जग्गा प्राप्ति गराइदिन सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

४. स्थानीयको सरोकार सम्बन्धमा

प्रदेश गौरवको आयोजना स्वीकृत हुनु अगाडि स्थानीय स्तरमा सार्वजनिक सुनुवाइ भएको तथा स्थानीय तहहरूसित परामर्श गरिसकिएको हुनुपर्नेछ। सुनुवाइ तथा छलफलको क्रममा उठेका विषयहरूको सम्बोधन गरिएको वा सम्बोधन गर्नको लागि विशेष व्यवस्था गरिएको हुनुपर्नेछ।

५. कर, भाडा र शुल्क सम्बन्धमा

प्रदेश गौरवको आयोजना कार्यान्वयनको सिलसिलामा तीन तहका सरकारले लिने संभावित करहरूबारे गौरवको आयोजना स्वीकृत हुनु अघि नै विस्तृत अध्ययन भएको हुनुपर्नेछ। करको विषयमा

आवश्यक पर्ने सहजीकरण आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयले उच्च प्राथमिकताका साथ गरिदिनुपर्नेछ साथै भाडा र शुल्कमा प्रदेश सरकारको निर्णयबाट थप सुविधा दिन सकिनेछ ।

६. प्रदेश सरकारसित सम्पर्क सम्बन्धमा

प्रदेश गौरवका आयोजनालाई द्रुत सम्पर्क हुने गरी गौरवका आयोजना सहजीकरण समितिले आवश्यक व्यवस्था र समन्वय गर्नेछ ।